

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

<p>Prețul Abonamentului: Pentru Austro-Ungaria pe an . . . 5 fl. — cr. " " " " pe 1/2 an . . . 2 " 50 " " România și străinătate pe an . . . 14 franci " " " " " pe 1/2 an 7 " "</p>	<p>Prețul inserțiunilor: Pentru publicații oficiale, concurse, edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 cuvinte 3 fl., până la 200 cuvinte 4 fl., de aci în sus 5 fl.</p>	<p>Correspondențele sînt a se adresa redacțiunii „FÓIA DIECESANĂ“; eră banii de prenumerațiune și inserțiuni la Tipografia diecesană în Caransebeș.</p>
---	--	---

Întemeierea psihologică a actelor elementare ale gândirii în marginile legilor herbartiane de asociere și reproducere.

Monografie psihologică de Stefan Velovan.

(Continuare).

Din una sau altă parte se va ivi poate obiecțiunea, că procesul de formare al unei judecări considerat ca un fenomen de raționare reprimde înrui mai de departe decât ce e neîncungiurat de lipsă pentru ca să se explice născerea judecării, căci ceea ce a dat existență judecării căutate este într'un caz complicațiunea, în al doilea contopirea ideilor, care fenomene psihice, sînt de ajuns pentru a explica formarea judecăților.

În amîndouă cazurile avem să facem o deosebire între judecările de nou formate și cele avute deja în conștiință.

Când e vorba de o aperccepție sau o cuprindere, nu pot să cadă în cumpănă judecările care sînt rezultatul unei simple reproduceri, căci de ceea ce-mi aduc numai aminte, nu s'a format altcum. Astfeliu este premisa a doua în amîndouă raționamentele. Judecările formate de nou, în care s'a sevrșit așadar o faptică sporire în a cuprinde, sînt numai conclusionile, care servesc celor două moduri de raționare alternativ și ca premisele cele dintăiu. Ele s'au format, ce e drept, una prin complicație, alta prin contopire, dar complicația resp. contopirea nu ne dau lămuriri asupra antecedentelor, din care au putut să se nască această oomplicație ori contopire îndată ce excludem raționarea ca element necesariu al cuprinderii. Dacă ele nu ne dau lămuriri asupra antecedentelor nu ne-au explicat nimic din fenomen. Noi înțelegem și stăpănim un fenomen psihic abia atunci, dacă sîntem în stare să deosebim și în cas de lipsă să și producem antecedentele, din care are să se nască fenomenul ca sequent.

Din amîndouă cazurile examinate rezultă, că o explicare a opoziției predicatului cătră subiectul judecării nu se poate da numai pe temeiul asocierilor de idei, ori numai pe cel a reproducerilor, cu atît mai puțin, pe temeiul unui singur felu de asociere ori reproducere. Ori ce formare a unei judecări e condiționată totdeauna prin totalitatea legilor de acțiune reciprocă și numai această totalitate e chemată și e și în stare să ne deă o explicare multă mîitoare.

Se poate că unii dintră cetitori să prefeară argumentul metafisic. Pentru acestia zicem în sensul lui Herbart: La ori ce act de gândire, prin urmăre și la formarea unei judecări, sufletul nu-și poate activa calitatea decât în întregul ființei sale. O explicare însă, care cu deadinsul nu bagă în samă totalitatea acțiunilor reciproce, — totalitate, care singură ne poate lămuri deajuns asupra condițiunilor dela care atărnă formarea judecării, — nu corespunde feliului în care sufletul își afirmă calitatea sa. În vîrstă mai înaintată judecările pot să fie produse născute mai dinadins, adecă mai controlate de observația internă, mai cuprinzătoare, mai larg întemeiate și în materie mai exacte; însă în ori care stadiu de evoluțiune psihică, ele nu se pot forma decât urmând după aceleași legi. Copilul judecă în marginile cercului *seu* de experienți cu aceeași necesitate și perfecțiune formală ca și capul cel mai luminat în al *seu*. Acțiunea reciprocă între calitatea sufletului și a iritamentului exterior, fiindcă e reciprocă, cauzează cele două procese stereotipe ale formării judecăților. Fie conținutul judecăților în cursul evoluțiunilor conștiinței ori cît de variabil, judecările sînt totdeauna rezultatul acelorași procese psihice și nu-și pot găsi explicarea decât în totalitatea acestor procese.

O aplicațiune pedagogică va avé poate în ochii altora mai multă putere convingătoare decât argumentul psihologiei sau cel metafisic. Încercăm și

aceasta: Ca să se poată naște o judecată oare-care, e de lipsă, ca în conștiința copilului să se producă o contopire resp. complicație de idei, care să o scoată la iveală. Dacă însă judecățile anterioare ale copilului, care conțin elementele necesare pentru formarea contopirei resp. complicațiunii, nu sunt cunoscute învățătorului, el nu va pute găsi mijloacele pentru a produce aceste asocieri. Dacă există judecățile de lipsă, și în fața problemei se reproduc ele de ele, învățătorul n'a contribuit cu nimic la formarea noii judecăți. În cazul când premisele nu există în conștiința școlariului și când învățătorul știe numai atât, că o nouă judecată se formează prin asociare (contopire resp. complicațiune), fără a cunoaște condițiunile psihologice ale asocierii, el nu va fi în stare în caz de lipsă să creeze de nou aceste condițiuni. Contopirea ori complicațiunea, prin urmare și judecata din chestiune nu se vor pute naște. Aici găsim explicația unui fenomen didactic des-observat. Întimpinăm la mulți învățători un zoriu neastempărat în a căuta mijloace, care să ușureze copilului priceperea. Zoriului îi urmează de obicei o renunțare tot atât de repede la un mijloc odată acceptat. O stăruință întreruptă neconținut prin șovăiri păgubitoare de timp și de puteri chinue învățătorul, ținându-l suspendat între mijloacele nesigure de contopire ori complicație. Toate acestea își au cauza în nesciința lui, că numai acele mijloace sunt practicabile, care stau cătră judecata ce constituie problema, în același raport, în care stau premisele cătră concludsiune; ori în caz când ar ști aceasta, fiindcă nu și-a dat sama la timp despre aceste mijloace, pentru ca acum să poată usa de ele prin întrebări formulate cu siguritate. Întimpinăm acest fenomen chiar și în opuri psihologice, care nu arareori recurg la câte un exemplu, pentru de a-l delătura imediat ca un mijloc de explicare nepotrivit sau neîndestulitoriu, a-l înlocui apoi prin altul, în sfârșit pentru a nu isbuti prin nici unul să resoalve problema. În scopul unei înfățișări sinoptice însemnăm aici cele două felii de a forma judecățile, alătura cu acțiunile reciproce, ce corespund unuia sau altui moment al formării:

Feliurile de a forma judecățile.	Acțiunile reciproce între idei.
1. Cercul e rotund	Reproducere nemijlocită și contopire.
Farfuria încă e rotundă	Reproducerea mijlocită.
Cercul e ca o farfurie	Complicare.
2. Și cercul e ca o farfurie.	Reproducere nemijlocită și complicație.
Farfuria e rotundă.	Reproducere mijlocită.
Și cercul e rotund	Contopire.

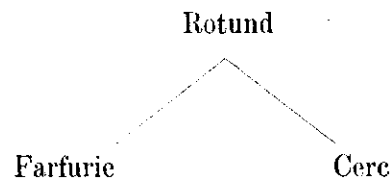
Concludsiunilor corespunde câte o asociare de idei (complicație ori contopire), ear premisei a doua câte o reproducere (mijlocită sau nemijlocită). Pre-

misa cea dintâiu, la a cărei ivire senzațiunea exteroară intră în curentul masselor reproduse, e condiționată totdeauna prin amândouă feliurile de acțiune reciprocă (asociare și reproducere și adevă, odată reproducere nemijlocită cu contopire, altă dată reproducere mijlocită cu complicație).

Concludsiunile reprezintă judecățile de nou formate. Examinându-le mai deaproape aflăm următoarele: Concludsiunea cea dintâiu, născută prin complicație, are de scop d'a înavuți sfera elementului rotund, elevat de mai înainte în conștiință. Prin concludsiunea din urmă, rezultată din o contopire, elementul rotund, care până aci era întunecat, se înalță ca un conținut clar din o sferă de mai înainte formată. Întâiul feliu de concludsiune are așadar scopul de a forma sfera, în vreme ce al doilea tinde a forma conținutul unei noțiuni. Din întâiul raționament aflăm mai departe, că formarea sferei noi (la farfurie se alătură cercul) se îndeplinește prin mijlocirea unui conținut (terminul mediu=rotund) deja avut; al doilea raționament pune în evidență faptul psihic, că formarea unui conținut nou (rotund) nu se seversesce decât prin mijlocirea unei sfere de mai înainte dobândite (terminul mediu = farfurie). Un conținut avut joacă așadar totdeauna rolul terminului mediu la formarea unei sfere, în vreme ce o sferă deja avută primesce același rol la formarea conținutului.

În consecința rezultatului analizei noastre vom stabili faptul psihologic, că amândouă feliurile de formare a judecăților sunt în același timp și tipurile elementare pentru formarea noțiunilor. Întâiul feliu este forma de raționare când formăm sfera, al doilea forma de naștere a conținutului unei noțiuni.

Aceste acte de gândire, psihologicesce întemeiate, nasc în conștiința băiatului următorul raport noțional:

Să ne ocupăm încă de alte particularități, pe care le găsim în cele două acte stereotipe ale gândirii.

În concludsiunea raționamentului al doilea, unde după cum vëzurăm, se relevă o notă dintr'o sferă deja formată, această notă (predicatul rotund) este terminul major ce dominează sfera, din care terminul minor (subiectul cerc) face o parte. Terminul major (rotund) se găsește în premisa a doua, ear terminul minor (cercul) în premisa întâia. Amintim această particularitate a raționării involuntare primitive, constatată de mai mulți psihologi. Cu abatere dela forma raționamentelor obișnuite în Logice, ea cuprinde în premisa întâia totdeauna *proposiția minoră* și în a doua pe cea *majoră*.

În concluziunea raționamentului întâiu nu e vorba de a forma un conținut, care să stăpânească o sferă dată, ci de înăvuirea sferei până aci cunoscute (farfuria) cu un nou individ coordinat (cercul). Eacă pentru ce aici nu este admisibilă deosebirea unui termin major ori minor. În locul acestora vom avé să constatăm în cei doi termini coordinați un termin anterior sau prior și altul posterior. Terminul prior (farfuria = predicatul) se găsește și aici în a doua premisă, car cel posterior (cercul = subiect) în întâia. Premisele le numim din cauza aceasta, cea dintâiu, *proposiție posterioară*, a doua *proposiție anterioară*. Și la acest feliu de raționare aflăm așadară aceeași particularitate în ce privesce succesiunea premiselor.

Am aflat doue forme de raționare, psihologicesce întemeiate. Ele ne dau mijloacele pentru a deosebi cele doue felii de nascere a ori-cărei judecări ori noțiuni:

Formarea sferei.

Cercul e rotund.	Proposiție posterioară.
Farfuria încă e rotundă.	Proposiție anterioară.
Cercul e ca o farfurie	Judecata complicatoare.

Formarea conținutului.

Și cercul e ca o farfurie.	Proposiție minoră.
Farfuria e rotundă.	Proposiție majoră.
Și cerul e rotund.	Judecata contopitoare.

Dacă asemănăm acum formarea sferei cu a conținutului pentru a ne da samă de modul în care se condiționează una pe alta, aflăm următorul raport:

Procesul de formare al sferei în esența lui consistă în a fixa în consciință complexiuni omogene (farfuria și cercul), prin o complicare născută cu ajutorul elementului egal (rotund), care se cuprinde în ele și care vine a se contopi. Formarea sferei este o mișcare a gândirii în direcție dela senzațiunea nouă (cercul) către o complexiune omogenă, reprodusă (farfuria), așadară din afară în lăuntru. Ea e în același timp și o mișcare dela o formațiune psihică mai târzie la alta mai timpurie. Prin aceasta se explică cuprinderea simultană (complicarea) complexiunilor omogene, conform cu legea psihologică despre reproducerea inversă a șirurilor de idei.

Esența procesului, când formăm conținutul, este, că un element egal (rotund), elevat mai întâiu din complexiunea reprodusă (farfuria), apoi contopit cu cel din senzațiunea omogenă (cerc), complicată cu ea, se înalță la un grad mai înalt de claritate prin mijlocirea complexiunii reproduse (farfuria). Procesul este o mișcare a gândirii dela un element anterior la unul egal următoriu, prin ce se esplică cuprinderea mai clară a acestuia. El este în același timp și o mișcare din lăuntru în afară.

Ori ce nu găsește nimic egal în masele de gânduri reproductibile, nu sântem în stare să cu-

prindem. Din senzațiunile obscure, pe care le provoacă în noi afecțiunile externe, cuprindem în mod perceptiv, judițios sau noțional, numai lucrurile pentru care avem mijloace de pricepere. Ceea ce nemijlocit nu poate reproduce absolut nimic, nu se va puté fixa prin complicare și din ceea-ce nu se poate fixa nu rezultă nici de aici înainte nimic clar.

Extragem următoriu raport întré procesele de formare al sferei și al conținutului. Ele sânt doue curente de gândire opuse, care se condiționează unul pe altul. În ele recunoașcem cele doue forme de manifestare fundamentală și stereotipă ale ori-cărei inteligențe, adecă *cuprinderea extensivă* și cea *intensivă*. Améndoue sânt, după cum vëzurăm, rezultatul unei cooperări unitare a tuturor operațiunilor elementare ale gândirii, numească-se acestea raționare, formare de judecări ori de noțiuni. Explicarea lor nu este a se căuta și nici că se poate găsi decât în totalitatea acțiunilor reciproce întré idei.

(Va urma).

Corespondință.

Viena, Februarie 1890.

Fără a întrece marginile obiectivității trebuie să mărturisesc, că balul român din Viena a reușit anul acesta de minune și se poate înșira cu drept cuvânt întré balurile cele mai de elită de aici. Aceasta ne dă o dovadă mai mult că Românul dacă se apucă cu toată inima de o treabă nu numai că o aduce la capăt, ci poate secera chiar succese frumoase și împune tuturor.

Idea frumoasă ce o concepuse comitetul aranjatoriu de a da balul în „Cursalonul“ din parcul orașului, care idee nu-i venise nimeruia înainte, când începû a se lăți pe aici, auziam manifestându-se pretutindene în cercurile cele mai alese, un interes foarte viu față de bal.

Cu nerăbdare așteptam să sosească ziua de 5/17 Februarie, ziua pentru care era fixat balul. După pregătirile multe, mari și frumoase, care le făcuse comitetul aranjatoriu era de acceptat numai decât ceva bun. Întrând în seara balului în sala, care era deosebit de frumos luminată, observai o decorațiune foarte frumoasă națională. Păreții frumos decorați cu covoare orientale foarte scumpe, orchestra împodobită cu un singur covor ce-ți lua ochii, ferestrele cu tricolorul românesc, flori exotice, cari răspândeau un miros foarte plăcut și te făceau a crede că te afli într'o grădină cu flori, toate acestea îți oferiau un aspect fărmeător.

Am înțeles spre deosebita mea satisfacțiune că marele comerciant de aici, Dl S. Popoviciu, nu numai c'a oferit pentru scopul decorațiunii cele mai scumpe covoare, dar chiar singur a ostenit mai că zile întregi spre a aranja lucrul cât se poate de frumos și cu gust. I-a și succés D-Sele pe deplin aceasta, și fie sigur că recunoștința meritelor D-Sele față de bal va fi păstrată în inima tuturor Românilor.

După 9 oare începuseră a veni oaspeții. Am observat că din stimatele Doamne patronese, care petrec în Viena

nică una n'a lipsit. Doamnele Hayda-Coandă soția atașatului militar român, Dna Mathilda de Hardtmuth, Dna Contesa Anastasia Kielmansegg româncă de nascere, Clarisse de Lindheim-Vivenot soția consulului general român, Doamna Elena de Văcărescu soția ministrului plenipotențiar și Dna Anette Pessiakov soția Dnului senator român. La sosire fură întâmpinate de către comitetul arangiatoriu în frunte cu comitetul de onoare și conduse sub baldachinul frumos și cu mult gust efectuit anume pentru acest scop. Din somități observai pe Escelenția Sa ministrul de resboiu baron Bauer, președintele Austriei de sus contele Kielmansegg, Dl N. Dumba membru al senatului, Dl ministru Văcărescu, consulul general A. cav. de Lindheim vice-consulul de Arnold, generalul de Mechery, deputații: Ciupercovicu, Cossovicu, Goian, Hurmuzaki, Lupu, Romășcan, senatorul român Pessiakov și mulți alții.

Nu putem zice că balul ar fi fost destul de bine cercetat. Dacă luăm în considerare însă că în aceeași seară s'a arangiat balul artiștilor, ne putem lesne explica această împregiurare. Concurența aceasta neprevăzută și prin urmare neevitabilă atrase mult public, care avea de gând să cerceteze balul român.

Jocul fu inaugurat cu „Hora Mariei“ de Constantin cav. de Buchenthal. În acest timp Damele patronese conduse de domniile din comitetul de onoare făcură promenada prin sală; apoi urmă valsul pe care-l deschise președintele comitetului arangiatoriu Dl Dr. St. N. Ciurcu cu Domnișoara Văcărescu, Dl Dr. Aurel cav. de Onciul cu Dșoara Cola, Dl Drd. med. Vișnevschi cu Dșoara Fogarasi, după acestea urmează cu multă veselie celelalte părechi. Iscusitul arangiatoriu de joc Domnul Babensteiner arangia jocurile și la cotillon formă cu mult gust „Steaua României“. Ordinele de dans furnisate de firma A. Klein prezentau un medailon cu capul lui Traian și inscripția usitată pe timpul acela, care s'a decopiat anume de pe o monedă veche. Erau așa de frumos și cu gust efectuite, încât procurară damelor surprindere și adevărată bucurie. S'a jucat mult, s'a jucat până cătră 5 oare dimineața. Soțietatea era foarte animată, foarte veselă; totul făcea impresia familiarității. Toate damele au exprimat dorința ca să ne vedem și la anul.

Multă trudă și osteneală și-a dat comitetul pentru reușita acestui bal. Mai ales președintele Dl Dr. St. N. Ciurcu, vice-președinții Dni Dr. Aurel cav. de Onciul și Dr. Corneliu Diaconovicu. Truda și osteneala aceasta a fost încununată de succes.

Înainte de a termina această dare de seamă să nu uităm și partea musicală, care la balul român este ca o putere de atracțiune. Publicul care a vizitat balul român a ascultat totdeauna cu un viu interes noile piese musicale și entuziasmul, cu care acestea au fost primite și în acest rând, face într'adevăr onoare componiștilor noștri naționali. Nu mai puțin de cinci bucăți noue au fost executate în noaptea de 5/17 Februarie de capela lui Strauss pentru prima oară: Semnalul de începere (îndatinata Polonaise) s'a înlocuit prin o horă, „Hora Mariei“ de Const. cav. de Buchenthal. O doină originală plină de sentiment, ca introducciune și melodii atât de pătrunzătoare, ca temă

nu pot fi decât inspirațiunii din cele mai norocoase. Valsul același Domn componist „Valurile Prutului“ dedicat A. S. I. Archiducelui Rainer, a escitat de asemenea admirațiunea tuturor prin măiestria instrumentațiunii lui și mai cu seamă a introducciunii, ce e într'adevăr artistică. Valsul Dnului Tudor cav. de Flondor „Din depărtare“, dedicat doamnelor patronese, a fost primit cu aplause frenetice. Fie-care melodie din el merită a fi ascultată cu un deosebit interes, căci sânt demne urmașe ale părții întâia; o calitate de altmintrelea rară, pentru care deci, cu drept cuvânt putem felicita pe tinerul componist bucovinean.

Polca „Să fim veseli“ (Entre nous) de Dl Dr. Papanicolu, dedicată comitetului, intrunescce pelângă originalitatea ei și condițiunea de a invita la dans. Sunetele ei au făcut într'adevăr pe veselele dansuitoare a se crede „între sine“, căci aplausele de repetiție nu mai aveau sfârșit — a fost recântată de trei ori.

Ca prima bucată după pauză, se esecută un nou vals „Inima Română“ de dl I. Ivanovicu, dedicată comitetului. „Regele valsului Român“ și-a păstrat și întărit și cu această ocaziune renumele său: valsul „Inima Română“ este vrednic urmaș al „Valurilor Dunării“.

Dni compozitori I. Perna și Dl Caraș avură încă bunăvoință de a dedica balului român compozițiuni foarte frumoase. Cu părere de rău însă nu se putură esecuta de oare-ce sosită târziu și nu era timp pentru esecutare. Ni-am rezervat dreptul ale esecuta cu ocaziunea viitoare.

Logoj, în 20. Faur 1890.

Petrecerea arangiată de „Soțietatea Domnișoarelor din Logoj“ a avut loc în sala otelului „Concordia“ la 10/22 Februarie a. c. cu programul următoriu: I. Concertul: 1. E. Schütt „Valse lente“ și H. Wenzel „Lach-täubchen“ (Gavotte) cântate pe pian de Dșoara Alma Maior. 2. P. Dulfu „Drăcușorii“ snoavă în versuri povestită de Dșoara Lucia Vlad. 3. Decker „Flori frumoase“ și Moskovsky „Serenadă“ cântată de Dl D. Terfaloga. 4. Beethoven Ouvertura „Egmont“ cântată pe 2. plane de Dșoarele Sidonia Maior, Cornelia Ianculescu, Teodora Nedelcu și Dna E. Avramescu. După aceea a urmat „Tombola“ și apoi dansul. Petrecerea a fost foarte reușită, numerile concertului toate bine predate, venitul curat (pentru împrejurările locale) credem că a fost destul de satisfăcătoriu și animația publicului a ținut până la sfârșit — adecă până la 5 oare dimineața — fără întrerupere. Inteligența română din Logoj a fost adunată toată la aceasta petrecere, câți-va oaspeți au fost și din alte părți, și toți și-au petrecut bine și au plecat mulțumiți. (Și nu cum onorabilul jurnal „Krassó-Szörényer-Zeitung“ din loc a avut bunăvoința a se prea răpezi și a raporta în Nrul seu de Duminecă, 2. Martie că: „oaspeții au plecat cu mult înainte de mezul nopții“; — dl corespondent al numărului jurnal peste tot nu a fost bine informat, dar în deosebi în ce privește invitările făcute și trimise).

Conform invitărilor făcute, ne ținem de datorie a aduce la acest loc sincera noastră mulțămită onorațiilor domni și doamne care au binevoit a contribui la această

petrecere, și care sânt: Ilustritatea Sa Dl Episcop al Caransebeșului Nicolae Popca 5 fl. Ilustrul D. Zeno Mocsonyi 5 fl. Dl Dr. A. Maniu, notariu public (Oravița) 5 fl. Dl Dr. C. Radulescu (București) 1 galben. Dl. Dr. I. Manguica 5 fl. Dl. F. Rezeiu, avocat (Logoj) 5 fl. Dl Dr. Iacob Major (Logoj) 5 fl. Ilustritatea Sa Dl preposit S. Moldovan 4 fl. Dl Dr. Ioan Major, avocat (Logoj) 4 fl. Dl C. Radulescu, avocat (Logoj) 4 fl. Dl T. Hațeg, adv. (Logoj) 4 fl. Dl. I. Ianculescu (Logoj) 3 fl. Dl Dr. G. Popoviciu, protopresb. (Logoj) 3 fl. Dl I. Nedeleu, avocat (Logoj) 3 fl. Dl C. Brenduș (Logoj) 3 fl. Ilustritatea Sa Dl Antoniu Mocsonyi 2 fl. Onor. D. N. Bireescu (Logoj) 2 fl. 70 cr. Dl St. Antonescu (Logoj) 2 fl. D. G. Martinescu avocat (Logoj) 2 fl. Reverend. D. Andreiu Liviu canonic (Logoj) 2 fl. Onor. D. M. Ignea (Logoj) 2 fl. Dl N. Proștean, avocat (Logoj) 2 fl. Dl C. Bredicean avocat (Logoj) 2 fl. Dl Dr. T. Badescu (Caransebeș) 2 fl. Dl I. Budințean (Bogșa) 2 fl. Dl Dr. A. Oprea, avocat (Bogșa) 2 fl. Dl A. Blajovan (Bogșa) 2 fl. Dl A. Diaconoviciu (Bogșa) 2 fl. Dl I. Furlugean (Bogșa) 2 fl. Dl P. Corcan (Jam) 2 fl. Din Logoj: Dna O. Pap 2 fl. Dna E. Cosgaria 2 fl. Dna S. Vlad 2 fl. Dna Stanca Lungu (Jidoara) 2 fl. Dna E. Germanescu (Logoj) 2 fl. Din Logoj: P. Peștean 2 fl. Dl Jorga 2 fl. Dl Dr. D. Balaș 2 fl. Dl Dr. P. Avramescu 2 fl. Dl V. Tomiciu 2 fl. Dl Dr. D. Florescu avocat 2 fl. Dl Dr. Stefan Petroviciu 2 fl. Dl Dr. G. Dobrin 2 fl. Dl C. Bireescu 2 fl. Dl N. Crăciun 2 fl. Dl V. Jurca 2 fl. Dl N. Popeș 2 fl. Dl N. Țunea 2 fl. Dl G. Pavel 2 fl. Dl N. Gurgut 2 fl. Dl T. Raț 2 fl. Dl N. Muntean 2 fl. Dl V. Florescu, notariu (Dubesci) 1 fl. 40 cr. Dl P. Cornean (Caransebeș) 1 fl. 40 cr. Dl D. Terfaloga (Caransebeș) 1 fl. 40 cr. Dl A. Sequens (Caransebeș) 1 fl. 20 cr. Din Logoj: Dl N. Selagean 1 fl. 20 cr. Dl D. Marcoviciu 1 fl. 20 cr. Dl C. Dragomir 1 fl. 20 cr. Dl N. Paraschieviciu 1 fl. 20 cr. Dșoara Sofia Florescu 40 cr. Dșoara Sofia Barbu 40 cr. Peste tot au încurs: 193 fl. 64 cr. v. a.*) Venitul curat deci, destinat înființării „Reuniunii de dame române în Logoj“ este suma de: 89 fl. 64 cr. v. a. care s'a și depus în cassa de păstrare „Lugojana“ din loc.

Comitetul arangiatoru.

Ciclova-Română, în Faur 1890.

Nici o foaie română n'a luat notiță despre esistența corului vocal de plugari din Jertof până azi, deși acesta, la neobosita stăruință a bravului preot al acelei comune, Teodor Panciovan, este înființat încă de an.

Inima curată, română, saltă când vede plugari simpli cu note în mână; dar și mai mult trebuie să se bucure când vede că chiar străinii iau notiță despre corurile de plugari români, ca d. e. „Die Nerra“ din Biserica-Albă, carea dă loc unei corespondință în 2. coloane despre corul plugarilor din Jertof; când acesta fiind invitat de către inteligența români din Moldova-Nouă au dat un concert acolo în Dumineca vameșului și a fariseului, cân-

*) (în care sumă se cuprind și 44 fl. 30 cr. pentru biletele vândute la tombolă) cheltuelile fiind 104 fl.

tând șapte piese cu atâta tact și precisiune încât străinii au rămas uimiți. Ce e mai mult, corespondentul scrie: că nesciind mulți dintre străini că plugarii români au coruri vocale, au mers la acel concert numai ca să nu șadă acasă; și în fine acolo auzind chiar și poeziile „Moș Martin“ și „Focul“ de I. Grozescu, declamate de plugari simpli; apoi după aceste producțiuni văzând și jocurile naționale: „Călușerul, Bătuta și Hora Călușerilor“, au devenit fărmecați cu toții. Corespondentul numit nu poate admira deajuns posibilitatea unei astfel de armonii într-o plugarii simpli.

În Dumineca din 11 Faur a. c. fiind poftit acest cor de încăruntitul și bravul paroh al Ciclovei-Române, Ioan Petroviciu, au ajuns aici la 9 oare a. m. întâmpinat de o mulțime de popor. Apoi conduși în s. biserică cântară S. Liturgie cu multă precisiune. La finea S. Liturgii toți trei preoții celebrară Parastas pentru bunul Arhiepiscop Ioan, la care asistă mulțime de popor.

Seara a urmat apoi Concertul cu piesa teatrală: „Ruga dela Chiseten“ de Ios. Vulcan. Cântările au fost mult aplaudate fiind cântate cu toată esactitatea. Ear piesa teatrală fiind o reprezentațiune comică foarte potrivită — și instructivă — pentru popor, au stors risete cu lacrimi din publicul privitoriu îndesuit în sala școalei mari din loc.

Multă admirațiune au atras cele cinci coriste în această piesă cu rolele lor. În oara de pauză 13. coriști jucară „Călușerul, Bătuta și Hora Călușerilor“. Petrecerea au durat până dimineața.

T. O.

Caransebeș, în 20. Faur 1890.

În condițiile în cari trăim, fie de interes politic ori soțial întreprinderea noastră, nu e permis a ne arăta indiferență, seau poate puțin interesați, nici în cazul acela, când o atare întreprindere aprobată de opiniunea generală, n'ar consimți cu părerea noastră individuală. Așa este, și așa trebuie să fie, cu deosebire pe terenul politic național, dar tot astfel și pe cel cultural soțial. Și fiind-că notița de față, nu intenționează alta, decât numai o scurtă relatare referitoare la reuniunea culturală de nou înființândă a femeilor române din Logoj și respective la petrecerea dată în scopul reuniunii, nu voesc absolute să zic, că poate ar fi și de aceia, cari n'ar consimți cu nobila și salutara idee, seau cel puțin de aceia, cari au luat o ținută mai mult pasivă; din contră putem fi pe deplin satisfăcuți și mângăiați, când vedem, că nu numai bărbații, nu numai matroanele mame, urmând esemplul femeilor române din vechime, cari în formă de paladiu în parte ni-au conservat limba și cu ea naționalitatea, dar și noblele lor fice sânt inspirate de ideea deja concepută, constituindu-se în comitet și colectând dela casă la casă cu devotament, ba poate suferind și naufragiu în scopul causei cultural-soțiale. Un esemplu, care dacă ar afla și într'alte părți aderente, poate ținea cu siguranță la realizarea unui viitoriu demn de o soarte mai bună pentru poporul român.

Tot la inițiativa amabilului comitet compus din Domnișoarele: Sidonia Maior, Cornelia Ianculescu, Teodora Nedelcu și Lucia Vlad s'a ținut Sâmbătă în 22. Februarie a. c. în hotelul „Concordia“ o serată de dans precedată de concert și tombolă asemenea în scopul înființării reuniunii de femei din Logoj cu succes favorabil, atât în partea sa morală cât și materială. Nu e superflu a aminti, că serata aceasta a fost nu numai o petrecere soțială, ci și o convenire festivă a inteligenței române — cu puțină excepțiune — din Logoj, năntea căreia drăgălașele și neobositele coconițe ca comitet arangiatoriu și-a afirmat existența, documentând în mod impunător, că prin inaugurarea spiritului solidar și rezolut, știu să se însuflească de ideea simțului național în direcția inițiată de matroanele române din Logoj.

Programa concertului, ce a constat din patru piese, a fost executată cu o precisiune deamnă de comitetul arangiatoriu ca concertant, la care a concurs și stimabila doamnă E. Avramescu și Terfaloga.

După concert a urmat tombola, care poate că încă a potențat relativ considerabil venitul material. Ear încât privesce partea soțială a acestei serate, aceea deși la început era puțin simțită din lipsa de dânsători, cu toate însă animo și voia bună n'a lipsit.

Felicităm amabilul comitet.

—a.

Suferințele unui învățătoriu

dela nascere până în timpul prezente.

Schiță adevărată.

(Urmare din Nrul 4. și fine).

Ce să facă acum Ghiță? să rămână aci ca econom putea și avea din ce trăi de zece ori mai bine ca dascăl, dar el nu voia aceasta, bagseamă că trebuia să se împlinească cuvântul ursitorilor. Pe atunci postul învățătoresc din comuna vecină B. deveni vacant și Ghiță fu substituit de învățătoriu la școala din B. cu datul de 1/13 Septembrie 1884. Aci însă Ghiță dede de nou peste necazuri, căci preotului M. B. și președintelui comitetului parochial (notariului cercual de acolo) nu le plăcea de Ghiță; cu toate acestea în 15. Septembrie 1884. Ghiță fu introdus prin Inspectorul școlar de învățătoriu în acea comună și începî numai decât prelegerile cu pruncii școlari. Causa de ce acestor doi conducători ai comunei nu le plăcea de Ghiță era simplă, lor adecă nu le plăcea desceptarea poporului. Ghiță când au venit mai întâiu în B. s'a dus la preotul și la președintele comitetului parochial, și i-a rugat ca să-i fie întru ajutoriu, ear dânsii în loc de răspuns îl priveau ca pe un făcătoriu de rele și Ghiță sërmanul era nevinovat ca un mieluşel.

Până în 11. August 1885. o dusă Ghiță cum o dusă cu acești conducători ai comunei, cari totdeauna îl năcăjiau și nu-l plăteau sălariul, încât Ghiță era silit a-și aduce mâncare dela socrîi din V. În datul de mai sus însă, după-ce espirase concursul pentru această stațiune, se ținî alegerea de învățătoriu și Ghiță fu ales cu unanimitate, cu toate că

preotul și președintele comitetului parochial întrebuntau toate mijloacele de cari dispuneau, ca oamenii să nu voteze cu Ghiță. Ba președintele comitetului parochial, când au compus membrii de comitet lista de candidare, s'a făcut mare orator îndemnând prin vorbirea sa pe membrii ca să nu pună pe Ghiță în candidație. Membrii însă cunoscînd pe Ghiță de om harnic, blând și cu purtare bună, la care trăgeau copii ca acul la magnet, nu ascultară de el ci puseră pe Ghiță în candidație dimpreună cu celalalt recurent (au fost numai 2 candidați), ear poporul cu unanimitate aleasă pe Ghiță de învățătoriu. Numai preotul, președintele și un singur om nu votară cu Ghiță. Mânia preotului și a președintelui ajunse acuma la culme, dar ei tăceau și pân-deau numai ocasiunea ca să-și poată vërta veninul asupra lui Ghiță. Ocașiuni de acestea însă n'aveau căci Ghiță ocolea ori ce neplăcere; el își împlinea detorințele și era prietenos cu toată lumea, chiar și cu contrarii seî voia să trăiască bine, dar lor le era rușine a se împrieteni cu el, când mai năntea îi fuseseră dușmani. Ei se țineau de planul lor ca să alunge cu ori ce preț pe Ghiță din comună, căci se simțiau vătâmați Domniile lor prin aceea, că Ghiță se alesese fără voia lor, aceasta era rușine mare pentru ei, și căutau s'o șteargă cu ori ce preț, dar altcum n'o puteau decât prin alungarea lui Ghiță.

Dar cum s'alunge pe Ghiță, carele era plăcut la tot poporul pentru-că era învățătoriu bun, nu făcea nimenui nici un rău și trăia bine cu toți. Se socotiră deci să nu-i plătească salariul c'atunci se duce el singur. Așa făcură și așa isbutiră.

Câte necazuri a suferit Ghiță în comuna B. este greu a le descrie, pentru-că ai trebui să scrii o carte întreagă. — Sunt pe lume o seamă de oameni cari nu mai gândesc la Dzeu, nu mai gândesc că astăzi sunt în poziție de a asupri pe alții; eară mâne pot să fie năntea înfricoșatului județ, unde toată răntatea inimii lor va fi descoperită și amar pedepsită.

Deci se puseră acei doi oameni și-și escutară planul, năcăjind pe bietul Ghiță până ce părăsi însuși comuna în 15. Martie 1888. Și pentru ca să se vadă până unde au mers acei oameni și câte asupririi a trebuit Ghiță să sufere, mai spunem și aceea, că comuna B. și astăzi, aproape după doi ani dela mutarea lui într'alt post, îi mai datoresce cu 300 fl. și mai bine ca restanță din salariul învățătoresc.

Dup' atâtea nenorociri Ghiță deveni învățătoriu earăș în comuna V. unde-i sunt socrîi, ca să le fie de ajutoriu deoarece sunt bătrâni. Aici dânsul trăiesce acum liniscit, armonează bine cu preotul și cu tot poporul și mai are și acea mângăiere că este la socrîi seî, nisce oameni de tot buni.

În acest stadiu se află acum cursul vieții lui Ghiță, căruia îi poftim dela Dzeu zile mai bune,

vieată îndelungată și sănătate, precum lui așa și voitorilor lui de bine.

Dee Dzeu bine și ertarea păcatelor și celor ce au asuprit pe Ghiță, pentru ca să se îndrepte și să fie vii.

Un învățătoriu.

I g i e n ă .

Tusa măgărească (tussis convulsiva, Keuchhusten), se vindecă grabnic în următorul chip:

Îmbracă pacientul dimineța în schimburi și în haine de tot curate; scoate-l din odaia, în carea a dormit și-l du într'alta, unde să rămână peste toată ziua.

În chilia, în care a fost bolnavul peste noapte, întinde și respiră toate hainele de pat precum și acelea cu care a fost îmbrăcat bolnavul, apoi aprinde pucioasă (sulfur, timpor) și anume de fiecare metru cubic de volum câte 25. de grame. — Ține chilia închisă cinci oare, ca fumul de pucioasă să străbată în toate vestmintele. — Ventilează după aceea chilia mai multe oare; eară seara adă și culcă pe bolnav earăș în această chilie. Dimineța dânsul se scoală sănătos.

Pentruca să scii câtă pucioasă să arzi, trebuie să calculezi volumul chiliei. Acesta se află astfel, că măsură lungimea, lățimea și nălțimea dinlăuntru a chiliei. Să zicem că chilia e 5 metri de lungă, 4 metri de lată și 3 metri de naltă, atunci multiplicăm acești numerî întră sine: $5 \times 4 \times 3 = 60$; (adecă: de 5. ori 4. sînt 20. de 3 ori 20 sînt 60.) așadară volumul (cuprinsul) chiliei este 60. de metri cubici. Acuma trebuie să ieși de fiecare metru cubic câte 25 de grame de pucioasă, prin urmare multiplici numărul 60. cu 25; $60 \times 25 = 1500$.

Așadară pentru o chilie, care este de 5 metri de lungă, 4 metri de lată și de 3 metri de naltă sau, al cărei volum (cuprins) este de 60 de metri cubici, trebuie 1500 de grame, adecă $1\frac{1}{2}$ Kilogram de pucioasă.

Dr. Leo Mureșan.

† Carolina Vițan.

Carolina Vițan născută *Radulia*, credincioasa și amabila soție a bravului jude și comerciant Simeon Vițan din *Slatina*, mamă devotată a trei vii copilași micuți, econoamă escelentă, femeie cu inima curată, femeie gingașă la statură și nobilă la suflet — patroana comunei noastre, Sâmbătă în 27. Ianuarie (8. Februarie) d. a. la 3 oare, a trecut la cele eterne după împărțășirea cu santele sacrameinte.

Nemiloasa moarte a început a roade pe furiș la viața acestei nobile ființe, încă din Noemvrie a. tr. în care lună s'a înmormântat socrul acestei ființe nobile, *Iancu Vițan* — al cărui necrolog s'a publicat earăș în „Foaia diecesană“ Nr. 48. din a. tr.

Mângăerea nefericitului soț al acestei tinere vestejite, a dispărut dinpreună cu dânsa; după uu decurs de 9 ani ai unei vieți conjugale, plină de fericire, care omul o poate gusta numai în sinul familiei, când aceasta este ocrotită de astfelu de ânger dulce și luminat, cum fu în veci neuitata repausată.

Adânc jelita soție, mamă și unica fică la părinți, a părăsit pe ai sei, prea de timpuriu, abia trăi 27 ani.

Sâmbătă nemângăiatul ei soțu vorbea cu dânsa asupra educațiunei filor lor, când fu momentul cel mai însemnat, dânsul se redică de pe scaun, înneecat în lacrimi și alergă lângă iubita-i soție, fața ei frumoasă și tână, dar palidă, era transfigurată de o fericire cerească. Surprins și uimit se întoarsă îngrabă spre a-și încheia vorba, aduse apoi prunci ca să vadă pe mama, dar tristă priveșce, sufletul ei sburase în ceru!

Înmormântarea s'a făcut cu pompă cuvincioasă, petrecându-o aproape întreaga poporăciune din comunele vecine, printre care se auzia strigând: „ajutoriu nostru, patroana noastră ne-a părăsit.“

Conductul în frunte cu venerabilii preoți locali și cu venerabilul paroch David Constantinovicu din *Macovișce*, 10 prunci ministranți, cu 6 prapuri, au condus scumpele remășițe ale acestei femei vestejite, purtată de 6 cetățeni în sânta biserică, unde s'au îndeplinit ceremoniile funebrele, cântate de preoți și de 5 învățători: Simeon Olariu din *Macovișce*, Nicolae Mircea din *Sasca-Română*, Ilie Muia din *Rusova-Veche*, Iacob Iana și Paul Vițan din *Slatina*,

Părintele Vasilie Iorga, venerabilul paroch local, ținū la finea ceremonillor în biserică o cuvântare carea a stors lacrămile tuturor.

Din biserică cortegiul a plecat spre strada cea mare, cosciugul ornat cu 2 cununî de rose și ederă cu plântici albe depuse de neconsolabilul soț și părinți.

La plecare, tinerimea scolară cânta imnul jelnic de despărțire, car la mormânt, un alt imn duios „Sub astă peatră rece“, și pământul primi în sinu-i rece, pe soarele unei familii, pe mama devotată a trei pruncuți vii, și pe soția iubitoare și credincioasă.

Nu am cuvinte din destule, a descriea jelea adâncă în care rămaseră soțu, cei 3 copilași și părinți Carolinei Vițan.

Unica dorință a defunctei în viață și și la grozava oară a morți era aceea de ași sei copii binecrescuți, pentru ceea ce a lăsat neconsolabilulu soț multe și înțelepte sfaturi.

Suspine.

Mai căzū o floare mândră, din cununa gintei mele,
Ce Te smulsē fără vreme, încă-n zile tinerele?
— Domnul sânt având în ceriuri, un lăcaș pentr'o ființă,
M'au chemat, și vē las vouē cruda lunei suferință. —

Acolo îți va suride fericirea cu a ei stele;
Dar de ce ai lăsat în lume, spune-mi oare nu ți jele?
— Ah! jëlesc la despărțire, primăveara-mi zimbitoare
Părinți, soț și copilași, rose dulci încântătoare! —

Colo'n plaiul desfătării, de lumină și de pace,
O! ființă călētoare, spune-mi, spune ce vē face?

— Voiu ruga fără 'ncetare Maica Dlui, anume,
Să grijască de iubiții ce lăsaî duiosî în lume!

Dar pe ângerul vieții, voiu ruga ca să întărească,
Națiunea mea română, în morala creștinească,
Voiu ruga pe Domnul eară, ca mărirea ginteî mele
Să lucească în veci prin neamuri, ca și-un soare pîntră stele.

Slatina, în Faur 1890.

P. Vițan,
învătătoriu gr. or.

Varietăți.

Dr. Aureliu Novacu și-a deschis cancelaria advocațională în *Biserica-Albă* în strada principală lângă biserica românească.

Istoria lui Iosif în Egipt. Învătăutul și egiptologul american Wilbour, unul din cei dintâi cunoscători și colecători de anticități egiptene, anunță, precum spune „Voss. Ztg.“, într'o scrisoare trimisă din Luxor la 28. Ianuarie n., că a cumpărat o peatră acoperită cu 32 de coloane de scriere hieroglifă, care are importanță pentru istoria lui Iosif în Egipt. Textul, care citează în semne clare titlul unui faraon cu totul necunoscut până acum, istorisese, cum în anul al 14-lea al domniei aceluși faraon un oare-care Chit-he a încercat prin acte religioase și prin alte mijloace să impedeze o altă nenorocire în urma celei cășunate prin nereversarea Nilului timp de șapte ani. Această scire se potrivește pe deplin cu istoria biblică despre cei șapte ani de secetă, ce faraonului i-a prezis Iosif, atunci în etate de 30 de ani. Încă într' altă inscripțiune dintr'un mormânt la El-Kab, compusă între anii 1800 și 1700 înainte de Christos, e vorbă „de mulți ani de foamete“, ce au bântuit atunci Egiptul. Prin această noaună descoperire scrutătorii biblici au un câștig cu totul neașteptat.

Hymen. *D. Iosif Carol Reich*, librariu în librăria diecesană, s'a încredințat cu Dșoara *Elisa Schütz*. Felicitările noastre mirilor!

Mulțămită publică. Subscrisul din tristul incident al repozării deodată a *neuităților mei părinți* din Fârdea, prin aceasta îmi esprim călduroasa mulțămită atât în numele meu cât și al fraților mei — numeroșilor onorațiilor și popor, cari au luat parte la înmormântare. Cu deosebire mulțănesc esmisului ppviteral On. Părinte *Ioan Daminescu*, paroch în Glamna-Română, pentru cuvântarea funebrală, carea a stors lacrimi din inimile consăngenilor, și a mișcat pe toți ascultătorii. Deasemenea aduc mulțămită On. preoți *Iosif Olariu*, din Săvăzani și *Porfirie Petrovițiu*, din Fârdea pentru funcționarea la înmormântare, precum și învățătorului *Pant. Georgeoni* din Hauzesci, cântăreților din Fârdea și *Dlui teolog I. Neagu* din Glamna, cari au executat cântările funebreale. Satul-Mic, 5/17. Faur 1890. *Zenovie Logojan*, învățătoriu gr. or.

Necrolog. *Emilia N. Chiornită născ. Rađu Popea* după un morb scurt de 8 oare, în urma născereî, a în-

cetat din viață la 12 Februarie, 10 oare dimineața, în etate de 39 ani, împărțită fiind cu Sfintele Taine. Despre această ireparabilă pierdere încunoscintăm cu inima plină de durere pe toate rudeniile, pe amicii și cunoscuții răpoșatei. Rămășițele pămâtesci ale neuitatei defuncte se vor așeza din casele proprii în cimiteriul gr. or. din Ciuculata, Mercuri în 14. Februarie, la 12 oare din zi. *Ciuculata*, 12. (24) Februarie 1890.

Nicolae Chiornită ca soț, *Aurelia* mărit. *I. Hamzea* preot, *Sextilia, Octavia, Emilia, Valentina, Tulia*, ca fiice, *Valeria Găvrus* ca soră, *Iancu Hamzoa* paroch în Reșinov, ca ginere, *Ioan Găvrus* notarîu în Satulung, ca cununat, *Radu Popea* paroch în Satulung, ca tată, *Iuliu Popea* administrator de moșie în România, *Radu Popea* ziarist în București, ca frați, *Nicolae Popea* episcop în Caransebeș, *Ioan Popea* profesor în Brașov, *Alexe Popea* arendaș în România, *Victor Popea* paroch în Satulung, *N. Penciu* jude reg. în Rêșnov ca unchi. *Voica Popea* preoteasă în Satulung, ca bunică. *Eufrosina Octavian Popea*, *Maria Penciu* născ. *Popea*, *Maria I. Popea*, *Reveica Alexe Popea*, *Maria V. Popea* ca mătușe.

Fie-î țărîna ușoară și memoria binecuvântată!

Necrolog. *Stefan Cnejevițiu*, Episcop dreptcredincios al *Dalmației și al Istriei*, Dr. în s. teologie, proprietariu al mai multor ordinî din monarchie și din străinătate, a reposat în Zara în 28. Ianuarie a. e. la 4 $\frac{1}{2}$ oare d. a. în al 84-lea an al vieții și al 37-lea al arhipăstoririi sale. Reposatul a fost un arhieru înzestrat cu mari virtuți, pentru care densusul a fost foarte popular și s'a bucurat de stima și de iubirea generală a eparhioților sei.

Concurs.

Pentru întregirea postului de învățătoriu la școala comunală elementară poporală, cu limba de propunere română și magiară din *Ciuta*, se deschide concurs cu termen până la ultima Martie a. e. stilul nou.

Emolumentele împrennate cu acest post sînt:

1. salariu anual 300 fl. v. a. în bani gata.
2. lemne de foc 12. metri cubici în natură.
3. cortel corespunzătoriu cu grădină de legumi.

Petițiile provăzute cu timbru, compuse în limba magiară și adresate către Înaltul Ministeriu regesc unguresc de culte și de învățămîntul public, trebuie trimise la Comitetul administrativ al Comitatului Caraș-Severin în *Lugos*, până la terminul de mai sus.

La petiții se alătură: estrasul de botez, atestatul școlastic, atestatul de pedagogie și de calificăciune, eventual și alte atestate.

Învătătoriu denumit, pelângă emolumintele de mai sus, este totdeodată îndatorat de a îndeplini toate funcțiunile unui cantor bisericesc greco-oriental român.

Ciuta, în 16. Faur 1890.

[5] 1—2

Primăria comunală.

